PAPIESKI INSTYTUT STUDIÓW KOŚCIELNYCH W RZYMIE

Sprawozdanie z działalności za rok 2011

Zakres działalności Instytutu pozostaje niezmieniony od lat. Zasadniczymi kierunkami prac są poszukiwania i rejestracja dokumentacji dotyczącej Polski, zwłaszcza Kościoła w Polsce, jej gromadzenie w formie mikrofilmów lub fotokopii i udostępnianie w pracowniach w Rzymie i Warszawie oraz przekazywanych do różnych ośrodków i indywidualnych pracowników naukowych. Nadal znaczącym działem jest realizacja zgłaszanych kwerend i próśb o informacje i materiały źródłowe. Podtrzymywane są wspólne inicjatywy z ośrodkami i instytucjami zarówno polskimi jak i zagranicznymi.

1. Dział archiwalny.

W minionym roku zarejestrowano polonica z Fondo Casoni-Favoriti Archivum Secretum Vaticanum. Pozyskano także nowe materiały archiwalne z działalności Hospicjum Kawalerów Maltańskich w Rzymie oraz bogate archiwum rodzinne polskiego malarza, Karola Badury, kombatanta z armii gen. Andersa. Obie spuścizny zostały wstępnie uporządkowane i spisane.

Główny jednak wysiłek w roku sprawozdawczym był skierowany na dalsze porządkowanie i opracowanie dużej i różnorodnej spuścizny po Karolu Kleszczyńskim, działaczu politycznym i społecznym, zmarłym w Rzymie w 1996 roku. Obejmuje ona m.in. cenne materiały o działalności wielu organizacji polskich we Włoszech w pierwszych dziesięcioleciach po II wojnie światowej. Prace wykonywała archiwistka wytypowana przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych. Przeprowadzono także kwerendę w jezuickim Archiwum Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej w Warszawie.

Na bazie zebranych opisów w repertoriach Instytutu, dyrektor Instytutu wygłosił referat na międzynarodowym sympozjum w Krakowie na temat: *Polonica posseviniana. Uwagi o ważniejszch polskich kwerendach i publikacjach żródeł*.

Do bazy danych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie przesłano elektronicznie przygotowany inwentarz spuścizny Witolda Bronowskiego, m.in. długoletniego pracownika Ambasady Polskiej przy Stolicy Apostolskiej.

Kontynuowano rozmowy z Biblioteką Narodową, Naczelną Dyrekcją Archiwów Pąństwowych w sprawie digitalizacji zbioru taśm mikrofilmowych, głównie pozyskanych w archiwach Stolicy Apostolskiej.

Szereg osób skorzystało m.in. ze spuścizn po ambasadorze Kazimierzu Papée, Aleksandrze Kołtońskim, Romanie Szenwicu, kolekcji materiałów archiwalnych o działalności II Korpusu gen. Andersa we Włoszech, ze zbioru wycinków z prasy włoskiej dotyczących „Solidarności".

Z prac porządkowych nad materiałami zgromadzonymi przez różne osoby w minionych latach, wskazać należy przede wszystkim na opracowanie rozproszonych kwerend, zmarłego o. Wiktora Gramatowskiego w ASV, dział *Segreteria di Stato. Parte moderna* oraz Zofii Wardęskiej w archiwach weneckich. Ustalono zawartość kilku klaserów z odbitkami fotograficznymi dokumentacji z Archiwum Watykańskiego. Sporządzono dalsze spisy zeszytów od 85 do 132, z kwerend przeprowadzanych w archiwach watykańskich i bibliotekach rzymskich przez różne osoby, głównie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku.

2. Dział biblioteczny.

Rok sprawozdawczy 2011 okazał się wyjątkowo owocny w dziedzinie wymiany międzybibliotecznej oraz poszerzenia współpracy z krajem i instytucjami polonijnymi.

Kontynuowana była systematyczna rejestracja polskich starodruków w bibliotekach Rzymu wspólnie z Zakładem Starych Druków Biblioteki Narodowej w Warszawie, Fondazione Romana Marchesa J.S. Umiastowska oraz nasz Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie. Drukiem ukazał się pierwszy tom: *Katalog starych druków biblioteki Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie,* a następny, obejmujący polonica Uniwersytetu Urbaniana, jest już w druku.

Szczególną inicjatywą było w tym roku przekazanie, blisko ośmiu tysięcy publikacji z dubletów, względnie pozycji zbędnych w zbiorach Instytutu, ośrodkom uniwersyteckim w Kraju, m. in. do Krakowa, Poznania, Kalisza i Lublina. W dalszym ciągu przekazywano różnego typu publikacje do Centrum Myśli Jana Pawła II w Warszawie. Po kilkadziesiąt, a nawet kilkaset pozycji przejęły także ośrodki polonijne we Włoszech. Wyjątkową natomiast akcją było przekazywanie polskiej literatury do więzień w północnych Włoszech, gdzie znaleźli się nasi Rodacy. Z taką inicjatywą wystąpił konsuł polski w Mediolanie, dr Krzysztof Strzałka.

Do Europejskiego Centrum Kultury „Logos" w Łodzi, przekazano kilkaset prac artysty malarza Jana Głowackiego, uczestnika walk na terenie Włoch w ramach II Korpusu gen. Andersa i do końca życia tworzącego w Rzymie.

Znaczniejsze nabytki są do odnotowania w formie darów z Sekcji Polskiej Radia Watykańskiego, biblioteki prywatnej H.S., p. Adama Broża oraz dalszych osób. Podobnie jak w latach ubiegłych kontynuowana była wymiana z bibliotekami, archiwami i innymi ośrodkami w kraju. W rezultacie powiększone zostały także materiały gromadzone w bibliotece, takie jak: taśmy video, płyty gramofonowe, dawne widokówki, dyskietki CD, DVD, znaczki, medale pamiątkowe oraz inne memorabilia, zwłaszcza dotyczące bł. Jana Pawła II, czy innych polskich błogosławionych i świętych.

Pracownik Biblioteki Narodowej opracowała relację o stanie klisz szklanych, błon fotograficznych i slajdów ze spuścizny po Leonie Siemiradzkim, synu wybitnego malarza Henryka Siemiradzkiego.

3. Publikacje Instytutu.

W publikacji zbiorowej Le cause dei santi. Congregazione delle cause dei Santi, Libreria Ed. Vaticana, ks. Fokcinski opracował problematykę: *Il culto delle reliquie ss.* 183-198 .

W LIII Roczniku Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie za lata 2009/2010, ukazały się oprócz rocznego sprawozdania,ss. 228-235, obszerny artykuł*: Papieski Instytut Studiów Kościelnych. Wznowienie systematycznych poszukiwań w archiwach Stolicy Apostolskiej,* ss.24-46.

W biuletynie Polonia Włoska (nr 1-2/2011 ss. 9-11), zamieszczono opracowanie: *Papież „z dalekiego kraju" wśród swoich świętych i błogosławionych,* a w periodyku Nasz Świat (nr 8 16-31 IV 20011), krótkie wspomnienie o Janie Pawle II: „*No, z carem to jeszcze nie rozmawiałem*". W Biuletynie Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie umieszczono ogólne informacje o Instytutcie (Nr 5. 8 luty 2011 s.12).

Ponadto do druku złożono opracowania:

- obszerny biogram ks. Wiktora Gramatowskiego, do publikacji *Bibliotekarze polscy za granicą we wspomnieniach współczesnych;*
- o Słudze Bożym Zygmuncie Łozińskim;
- referat o bł.ks. Jerzym Popiełuszce;
- o kandydatce do chwały ołtarzy, Zofii Czeszce-Maciejowskiej;
- ponadto *Polonica posseviniana*. Uwagi o ważniejszych polskich kwerendach i publikacjach źródeł, tego wybitnego delegata papieskiego;
- sprawozdanie z działalności za rok 2010, dla Rocznika PTNO w Londynie.

4. Wyklady, odczyty, wywiady.

Dyrektor Instytutu, podobnie jak w latach ubiegłych, kontynuował wykłady na Fakultecie Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Gregoriańskiego, z zakresu spraw kanonizacyjnych. W ramach międzynarodowego sympozjum w Krakowie: Życie i dzieło ojca Antonio Possevino SJ (155533-1611), wygłosił referat o polskich kwerendach i publikacjach źródeł papieskiego legata, Antonio Possevino, do Szwecji (lata 1577-1578 i 1579-1580) oraz Moskwy (1581-1587), który też zajmował się wieloma sprawami polskimi,.

Z okazji beatyfikacji papieża Jana Pawła II udzielił kilka wywiadów m.in. dla Radia Rzeszów, dziennikarzy z Warszawy i korespondentów z Rzymu. Do filmu o „Hubalu" (mjr. H. Dobrzyński), realizowanego przez Polsad, konwersacje dotyczyły głównie osoby Kazimierza Papée, ambasadora Polski przy Stolicy Apostolskiej w latach 1939-1972.

Innego rodzaju wywiadem dla IPN w Lublinie był szereg rozmów o akcji przesyłania do kraju publikacji ukazujących się poza Polską.

5. Współpraca z instytucjami i ośrodkami polonijnymi oraz krajowymi.

W związku z projektami poszerzenia współpracy i zmian w statucie Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i bibliotek Polskich na Zachodzie instytuty rzymskie podjęły się opracowania odnośnych uwag i propozycji. Dyrektor Instytutu przygotował też i rozesłał wszystkim zrzeszonym ośrodkom, obszerne Sprawozdanie z 32 sesji Stałej Konferencji, zorganizowanej w 2010 r. przez Instytut, w oparciu o Bibliotekę Narodową w Warszawie, wraz z sugestiami i wnioskami o zdynamizowanie dotychczasej działalności.

Nawiązano kontakt i odbyto naradę z pracownikami Ministerstwa Spraw Zagranicznych nad możliwościami pełniejszego wykorzystania spuścizny po ambasadorze polskim przy Stolicy Apostolskiej, Kazimierzu Papée.

W ramach narad nad dużym projektem włoskim, opracowania kontaktów z „Solidarnością" w Polsce, oraz różnymi inicjatywami podejmowanymi we Włoszech w tym zakresie, dyrektor Instytutu, przekazał informacje o stanie źródeł znajdujących się w różnych ośrodkach, a także tych zgromadzonych w Instytucie.

Z Biblioteki Narodowej, oprócz już wspomnianej inicjatywy rozeznania spuścizny po Leonie Siemiradzkim, podobnie jak w latach ubiegłych, jedna osoba, przez miesiąc, wybierała dla niej z naszych dubletów oraz innych pozycji wyłączonych do wymiany. Inne ośrodki krajowe, które były zainteresowane zbędnymi u nas publikacjami zostały już wymienione wyżej.

Z propozycją wymiany czasopism i książek wraz z zaproszeniem do bliższej współpracy zwrócił się Instytut Historyczny „Fraknoi”, Węgierskiej Akademii Nauk w Rzymie.

Inicjatywą zaplanowaną na dłużej, w którą włączył się także Instytut, są dwa projekty: pierwszy - opracowanie nowoczesnej historii archidiecezji poznańskiej, a drugi - opracowanie kilkutomowe dziejów Hospicjum i Kościoła polskiego w Rzymie, przy via Botteghe Oscure.

W tym roku miało miejsce parę spotkań między Fundacją Rzymską im. J.Z. Umiastowskiej, Zakładem Starych Druków Biblioteki Narodowej i Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych w kwestii kontynuowania rejestracji polskich starych druków w bibliotekach i zbiorach Wiecznego Miasta. Z Fundacją Umiastowskiej prowadzone były nadal inne jeszcze, wcześniej rozpoczęte imprezy wydawnicze. Nową, podjętą inicjatywą z autorem „Polacy w Watykanie. Instytucje i urzędy oraz Polacy w nich pracujący. Historia i współczesność”, obejmującej głównie pontyfikat Jana Pawła II, jest przygotowanie podobnej publikacji o Polakach w Watykanie w czasie pontyfikatu papieża Piusa XII.

6. Punkt Konsultacyjny Instytutu w Warszawie.

W miesiącu lutym miały miejsce kolejne przenosiny zbiorów zgromadzonych od 1976 roku w Punkcie. Nowy lokal, w ramach Biblioteki Wydziału Teologicznego, jest znacznie większy, korzystniej usytuowany i został wyposażony w nową, niezbędną aparaturę. Zatem sytuacja lokalowa i ogólne warunki pracy znacznie się poprawiły, stwarzając korzystne perspektywy rozwoju.

Podjęto rozpoznanie, uporządkowanie i opisanie materiałów zebranych przez ojca Wiktora Gramatowskiego, długoletniego pracownika naszego Instytutu, a następnie głównego archiwisty w Archiwum Generalnym Towarzystwa Jezusowego w Rzymie, i potem archiwisty na Uniwersytecie Gregoriańskim w Wiecznym Mieście. Jego niespodziewana, przedwczesna śmierć, przerwała szereg rozpoczętych prac wydawniczych.

Nadal utrzymuje się znaczne zainteresowanie zbiorami mikrofilmowymi z archiwów watykańskich naukowców z Białorusi i Ukrainy. W sumie, z ponad 150 taśm korzystało 13 osób przez 50 dni. Badacze spoza Polski, a także Warszawy, mogą korzystać także poza dniami i godzinami zwyczajnych dyżurów. Sporo zapytań napływa drogą internetową. Oprócz podręcznej biblioteki Punktu, zainteresowani naukowcy mogą korzystać z bogatej bilioteki Jezuickiej „Bobolanum”.